

แนวทางการจัดการท่องเที่ยววิถี เขา ป่า นา เล ในพื้นที่ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา Guideline for the management in Khao Pa Na Lea way of life, 4 District, Songkhla Province

พรเพ็ญ ประกอบกิจ^{1*}, ปวรรณรัตน์ ประเทืองไทย² และ ปริญญาทร เพ็ชรจรรยา³

Pornpen Prakobkit^{1*}, Pawannarat Prataungthai² and Priyapat Petjaroon³

¹ ผู้อำนวยการ, วิทยาลัยชุมชนสงขลา สถาบันวิทยาลัยชุมชน

¹ Director, Songkhla Community College, Institute of Community Colleges

² นักศึกษาปริญญาโท, สาขาวิชาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชน คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

² Master's Degree Student, Community Ecotourism Management Faculty of Environmental Management, Prince of Songkla University

³ เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์, วิทยาลัยชุมชนสงขลา สถาบันวิทยาลัยชุมชน

³ Public Relations Officer, Songkhla Community College, Institute of Community Colleges

*Corresponding author, E-mail: Pawanrat@sk-cc.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยที่ค้นหาแนวทางการดำเนินการจัดการท่องเที่ยว ที่มีความเหมาะสมและบ่งบอกความเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ที่เป็นวิถีชุมชนที่ชัดเจน มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาศักยภาพ กำหนดแนวทางในการพัฒนา จัดทำเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยว และพัฒนาสื่อในการประชาสัมพันธ์รูปแบบการท่องเที่ยวในพื้นที่พัฒนาพิเศษจังหวัดสงขลาโดยใช้ฐานทรัพยากร เขา ป่า นา เล โดยชุมชนมีส่วนร่วมใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participator Action Research : PAR) มีผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ คือ ชุมชนในพื้นที่ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา มีศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนที่ใช้ฐานทรัพยากร เขา ป่า นา เล โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ทั้งในด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับความเป็นธรรมชาติที่บริสุทธิ์ เข้าถึงสะดวกด้วยรถยนต์ส่วนตัว มีป้ายบอกเส้นทางตลอดสาย มีที่พักสะดวกสบายใกล้ชิดธรรมชาติ มีความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากร แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่เป็นรู้จักแพร่หลาย มีกิจกรรมหลากหลายให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส มีปราชญ์ชุมชนมาเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในเรื่องต่าง ๆ และยังสามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาทำกิจกรรมการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: แนวทางการจัดการท่องเที่ยว, เขา ป่า นา เล, พื้นที่ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา

Abstract

This research is a research that seeks appropriate tourism management approaches and indicates the identity of the area as a clear community way of life. The purpose of the research to study the potential set guidelines for development Make routes and travel activities and develop media to promote tourism in the Special Development Area of Songkhla Province by using the Khao Pa Na Le resource base with community participation. Use Participator Action Research (PAR) method. The research results can be summarized as follows : Communities in the 4 districts of Songkhla Province There is potential for community tourism that uses the Khao Pa Na Le resource base, where the community participates in the operation. Both in terms of the value of tourist attractions about the pure nature. Easy access by private car. There are signs indicating the route along the line. There is a comfortable accommodation close to nature. There is an abundance of resources. The tourist attractions in the area are widely known. There are a variety of activities for tourists to experience. There are community sages as speakers to educate tourists on various matters. And can also accommodate tourists who will come to do travel activities as well.

Keyword: Guideline for the management, Khao Pa Na Lea, 4 District in Songkhla Province

บทนำ

สังคมโลกเริ่มให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชุมชนท้องถิ่นที่เป็นฐานเศรษฐกิจสำคัญของประเทศผ่านการกระจายรายได้ในชุมชนที่เกิดขึ้นจากการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งนอกเหนือจากระบบเศรษฐกิจแล้ว การท่องเที่ยวยังสร้างการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม โดยจะปรากฏภาพสิ่งแวดล้อมค่อย ๆ พื้นคืน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความพร้อมทั้งวิถีชีวิต ธรรมชาติ มรดกทางวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ในชุมชนค่อย ๆ กลับคืนมาอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม สิ่งที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่วนหนึ่งเป็นเพราะนโยบายของรัฐบาลที่สนับสนุนและส่งเสริมการลงทุนอย่างจริงจัง มุ่งเน้นการกระตุ้นให้เกิดการลงทุนในภาคเอกชนเพิ่มขึ้น (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2560) นอกจากนี้ภาครัฐเองยังได้ใช้จุดแข็งด้านความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ในการพัฒนาสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ทั้งยังส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อให้ชุมชนสามารถลุกขึ้นมาจัดการตนเองในการสร้างรายได้เพื่อการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน (สินีนานู พูลเกื้อ, 2563)

นอกจากนี้ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 – 2580 (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาภาคขับเคลื่อนเศรษฐกิจเพื่ออนาคตที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ทั้งในภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการและการท่องเที่ยว โดยให้ประเทศสามารถยกระดับการผลิต ทางภาคเกษตรเพื่อสร้างมูลค่าให้สูงขึ้น ขณะที่มี

อุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคตที่จะเป็นกลไก ขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่ประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีแห่งอนาคต รวมทั้งรักษาการเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวระดับโลก ด้วยการสร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทุกระดับและเพิ่มสัดส่วนของนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูง มุ่งพัฒนาธุรกิจด้านการท่องเที่ยวให้มีมูลค่าสูงเพิ่มมากยิ่งขึ้น ด้วยอัตลักษณ์และวัฒนธรรมไทย และใช้ประโยชน์จากข้อมูลและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางเศรษฐกิจและความหลากหลายของการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับทิศทางและแนวโน้มของตลาดยุคใหม่ กระจายโอกาสในการสร้างรายได้ไปสู่ชุมชนและเมืองอย่างทั่วถึงและยั่งยืน อันนำไปสู่การสร้างภาพลักษณ์และการจัดทำแผนพัฒนาเมืองและแหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2560) ได้สรุปไว้ว่า การเตรียมความพร้อมของชุมชนท้องถิ่นที่จะปรากฏตัวสู่ภายนอก เป็นการเตรียมเพื่อให้ชุมชนได้รับรู้ว่าจะเกิดอะไรเกิดขึ้นกับพวกเขาบ้าง การจะทำให้เขามีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ต้องให้เขาได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว เพื่อให้เขามีรายได้เพียงพอในการยังชีพ มิฉะนั้นอาจเกิดการทำลายทรัพยากรขึ้นได้ การเตรียมความพร้อมทางการท่องเที่ยวมีลักษณะสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่

1. การเตรียมความพร้อมด้านทั่วไป เป็นการเตรียมในด้านการประชาสัมพันธ์ แนวทางการพัฒนาสินค้าการท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น ผลกระทบด้านบวกและด้านลบที่จะเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวต่อชุมชน การจัดทำแผนงานการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาภูมิทัศน์ของชุมชนท้องถิ่น การจัดทำเส้นทางและแผนที่ท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น การอบรมผู้นำทางแก่คนในชุมชนท้องถิ่นในเรื่ององค์ความรู้เกี่ยวกับการนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว หรือรายการนำเที่ยวที่ชุมชนจัดทำขึ้น และสิ่งสำคัญชุมชนต้องมีมาตรการในเรื่องการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

2. การเตรียมความพร้อมด้านการจัดหานักท่องเที่ยว เพราะถ้าไม่มีนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ ในการจัดการก็ดำเนินการได้หลายวิธี เช่น ทำแผนพับ ใบปลิวระบุนรายละเอียดเรื่องการท่องเที่ยว การขอความร่วมมือจากหน่วยงานราชการ และเอกชนอื่น ๆ เพื่อการประชาสัมพันธ์ การเชิญชวนสื่อมวลชนเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว และการจัดให้มีพนักงานขายบริการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้ติดต่อดำเนินการจัดการเพื่อการท่องเที่ยวในชุมชน

3. การเตรียมความพร้อมด้านการให้บริการการท่องเที่ยว แก่นักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาเที่ยว โดยพยายามให้ชุมชนเป็นผู้ให้บริการท่องเที่ยว อันเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาบุคลากรในการให้บริการ เช่น การพัฒนาบุคลากรผู้ให้บริการเพื่อให้เกิดความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว การอำนวยความสะดวกและดูแลความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว การรักษาเวลาให้เป็นไปตามที่กำหนด หากต้องเปลี่ยนแปลงต้องเป็นไปตามความต้องการของนักท่องเที่ยว ต้องไม่เอาเปรียบนักท่องเที่ยว ต้องคิดค่าบริการอย่างเปิดเผย ต้องจำหน่ายสินค้าที่ได้มาตรฐานเหมาะสมกับราคา ต้องให้บริการเป็นไปตามที่โฆษณาไว้ ต้องพัฒนาเส้นทางคมนาคมให้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกสบาย และต้องให้นักท่องเที่ยวรู้สึกปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน

4. การเตรียมความพร้อมด้านการต้อนรับนักท่องเที่ยว เป็นการเตรียมความพร้อมให้ชุมชนมีทัศนคติที่ดีในการต้อนรับนักท่องเที่ยวเพื่อความพึงพอใจให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ โดยเฉพาะในด้านการปฏิบัติงาน จึงต้องพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถในด้านบริการการท่องเที่ยวให้มีความเหมาะสมอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังต้องสร้างความภาคภูมิใจในศักดิ์ศรีของการทำงานด้านบริการ มีความเอาใจใส่นักท่องเที่ยว สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่อาจจะเกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวได้ และสิ่งสำคัญต้องเป็นคนซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา เป็นต้น

พื้นที่ใน 4 อำเภอของจังหวัดสงขลาเป็นพื้นที่พิเศษที่ปรากฏเหตุการณ์อันกระทบต่อความมั่นคงภายในราชอาณาจักรหรือที่เรียกว่าพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ หรือที่รู้จักกันผ่านสาธารณชนว่า พื้นที่ 4 อำเภอ จังหวัดสงขลา อันประกอบด้วย อำเภอจะนะ อำเภอเทพา อำเภอนาทวี และอำเภอสะบ้าย้อย ซึ่งพื้นที่ทั้ง 4 อำเภอ เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ ทั้งภูเขา สวนป่า ทุ่งนา และท้องทะเล ทำให้เป็นพื้นที่สำคัญในการสร้างเศรษฐกิจชุมชนและความมั่นคงต่ออาชีพ นอกจากนี้ในพื้นที่ 4 อำเภอ ยังมีความหลากหลายของการท่องเที่ยว โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ยังคงมีความงดงามพร้อมรับการมาเยือนของนักท่องเที่ยว อาทิ พื้นที่ป่าต้นน้ำลุ่มน้ำคลองเทพา ในชุมชนบ้านบาโหย อำเภอสะบ้าย้อย พื้นที่สวนป่าและน้ำตกเวฬุวัน ในชุมชนบ้านโหนด อำเภอสะบ้าย้อย พื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาน้ำค้าง อำเภอนาทวี พื้นที่ทางการเกษตรทุ่งนาข้าวแห่งชุมชนบ้านป่าชิง อำเภอจะนะ และพื้นที่ชายฝั่งทะเล ชุมชนปากบางเทพา อำเภอเทพา เป็นต้น จากความหลากหลายทางธรรมชาติ ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นศักยภาพของพื้นที่ ที่จะร่วมพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับชุมชนอีกทางหนึ่ง โดยการเชื่อมโยงพื้นที่ เขา ป่า นา เล เป็นเส้นทางท่องเที่ยวของพื้นที่ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ให้เป็นที่รู้จักและพร้อมรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในอนาคตต่อไป ทั้งยังเป็นการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจฐานราก ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชุมชนอีกด้วย

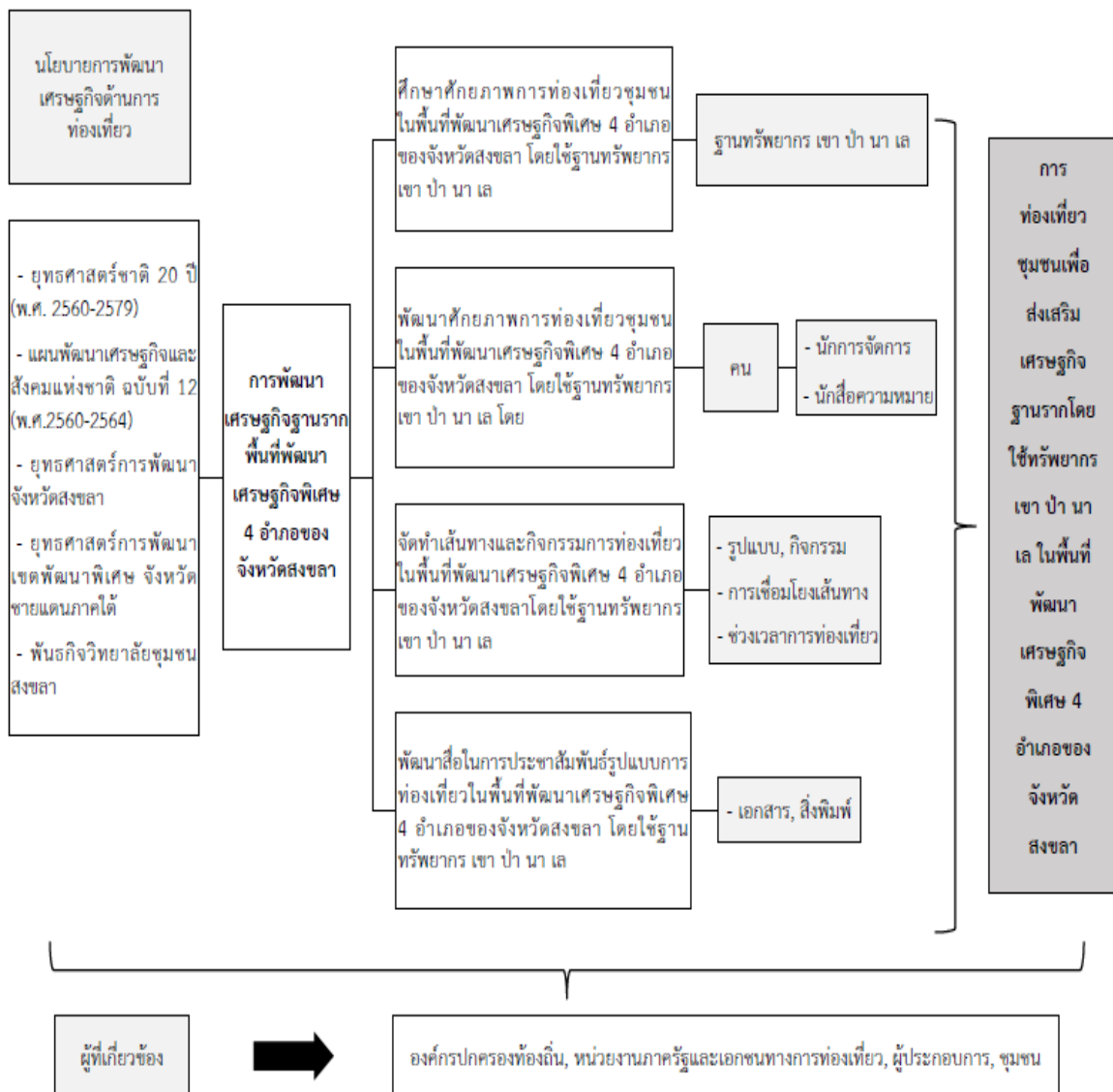
จากสถานการณ์ที่ปรากฏ คณะผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ที่เชื่อมโยงพื้นที่ เขา ป่า นา เล ใน 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่บูรณาการอย่างยั่งยืน โดยจะดำเนินการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน ศึกษาความคิดเห็นของคนในชุมชนในพื้นที่ ผู้ประกอบการในพื้นที่ และหน่วยงานภาครัฐที่จะสนับสนุนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 อำเภอให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เดินทางมายังดินแดน เขา ป่า นา เล ใน 4 อำเภอของสงขลา ให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพของคนในชุมชน และส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่พัฒนาพิเศษจังหวัดสงขลาโดยใช้ฐานทรัพยากร เขา ป่า นา เล โดยชุมชนมีส่วนร่วม
2. เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่พัฒนาพิเศษจังหวัดสงขลาโดยใช้ฐานทรัพยากร เขา ป่า นา เล
3. เพื่อจัดทำเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่พัฒนาพิเศษจังหวัดสงขลาโดยใช้ฐานทรัพยากร เขา ป่า นา เล

แนวคิด ทฤษฎี และกรอบแนวคิด

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบันมีปัจจัยสำคัญหลายประการที่เป็นแรงผลักดันให้ประเทศไทยต้องให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวสีเขียว ซึ่งเป็นผลมาจากการเติบโตอย่างรวดเร็วของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เพิ่มมากขึ้นไปสู่พื้นที่ท่องเที่ยวใหม่หรือแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถรองรับได้ ส่งผลให้เกิดความแออัด รวมถึงความเสื่อมโทรมของธรรมชาติและทรัพยากรท่องเที่ยว การให้ความสำคัญกับประเด็นสิ่งแวดล้อมที่มักถูกมองข้ามหรือถูกละเลยทำให้เกิดผลกระทบมากมายในพื้นที่การท่องเที่ยว แนวคิดเศรษฐกิจสีเขียวหรือ Green Economy จึงได้เกิดขึ้น โดยเศรษฐกิจสีเขียวคือการพัฒนาหรือสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจที่มีการรักษาระบบธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืน แนวคิดเศรษฐกิจสีเขียวจึงถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายในภาคเศรษฐกิจ เช่น ผลิตภัณฑ์สีเขียว โรงงานสีเขียว การขนส่งสีเขียว และการท่องเที่ยวสีเขียว เป็นต้น

การท่องเที่ยวสีเขียว (Green Tourism)

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2560) ได้สรุปนิยามของการท่องเที่ยวสีเขียวว่า มีลักษณะของการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมการท่องเที่ยวทุกประเภทเข้าด้วยกัน ทั้งประเภทกิจกรรมและองค์ประกอบทั้งในระดับของพื้นที่ท่องเที่ยวและจุดท่องเที่ยว ซึ่งจะให้ความสำคัญกับมิติทางด้านเศรษฐกิจและด้านสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก มีเป้าหมายสำคัญในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งยังเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การท่องเที่ยวได้ขับเคลื่อนไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

ส่วน กรวรรณ สังขกร และคณะ (2559) ได้สรุปแนวคิดของแหล่งท่องเที่ยวสีเขียวว่าเป็นการจัดการท่องเที่ยวที่มีกรอบนโยบายการดำเนินการในทิศทางของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยตั้งปณิธาน (commitment) ในการปกป้องและรักษาสิ่งแวดล้อม ต้องช่วยกันดูแล หรือลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกอย่างถูกต้องและถูกวิธี ซึ่งอาจนำแนวคิด 7 Green ไปใช้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง ซึ่งจะเน้นในเรื่องการบริการ การจัดการพื้นที่ โดยใช้หลักการของความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การอาศัยอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน การรักษาไว้ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามที่ก่อให้เกิดการแสดงความรักต่อธรรมชาติมาใช้ให้มากขึ้น สิ่งสำคัญต้องคำนึงถึงการสร้างสิ่งดึงดูดใจหรือสร้างจุดสนใจให้นักท่องเที่ยวเพิ่มการใช้จ่ายให้มากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการสร้างสภาพเศรษฐกิจของชุมชนให้ดีขึ้นด้วย นอกจากนี้ ชุมชนก็จะต้องอาศัยผลิตผลที่เกิดจากธรรมชาติ และมีการจัดการที่ยั่งยืน ซึ่งต้องมีสวนก่อก่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้มีความยั่งยืน นอกจากนี้ กรวรรณ สังขกร และคณะ (2559 ; อ้างอิงจาก Gibson, Dodds, Joppe & Jemieson. 2003) ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวสีเขียวโดยประยุกต์มาจากคำนิยามขององค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: UNWTO) ว่าการท่องเที่ยวสีเขียว คือ การท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถสร้างความอยู่รอด (vitality) ให้เกิดขึ้นกับชุมชนเข้มแข็งต่อวัฒนธรรมตามวิถีที่ปรากฏ และต้องเต็มไปด้วยประสบการณ์ (experiential richness) ยิ่งไปกว่านั้นสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ได้ให้คำนิยามโดยสรุปว่า “การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน

ท้องถิ่นเพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน” (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542)

จากการทบทวนเอกสารสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวสีเขียวเป็นคำที่ถูกใช้เพื่อให้เกิดการดำเนินการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นการพัฒนากลไกที่ควบคุมเรื่องหลักคือเพื่อลดผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม จากการดำเนินกิจกรรมของการท่องเที่ยว ทั้งในเขตพื้นที่ชนบทหรือเขตเมือง การพัฒนาการท่องเที่ยวสีเขียวจะมีความแตกต่างจากการท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ (1) มุ่งเน้นการท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติและพื้นที่ชนบท (2) มุ่งเน้นที่กระบวนการท่องเที่ยวที่เป็นสีเขียว ที่ไปยังจุดหมายปลายทางซึ่งมีทั้งพีชพรรณ สัตว์ และมรดกทางวัฒนธรรม เป็นสิ่งดึงดูดความสนใจหลัก คำจำกัดความนี้ได้ถูกขยายให้กว้างออกไป โดยรวมความว่าเป็นการท่องเที่ยวที่สร้างความยั่งยืนให้กับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จุดหมายปลายทาง ซึ่งมีทั้งพีชพรรณ สัตว์ และมรดกทางวัฒนธรรม โดยปราศจากการทำให้เกิดความเสียหาย ทั้งนี้ เพื่อเคารพและปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ และปรับบริการการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับบริบททางสิ่งแวดล้อมที่เปราะบาง ในขณะที่เดียวกันช่วยส่งเสริมให้เกิดการเคารพ และอนุรักษ์ทรัพยากรและความหลากหลายทางวัฒนธรรมของพื้นที่ มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ปกป้องอนุรักษ์ และฟื้นฟูธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้ดีขึ้น เพื่อสร้างความมั่นใจต่อประเด็นความสามารถในการคำนวณสภาพความเป็นอยู่ที่ดีของระบบนิเวศในระยะยาว มีพลังทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น สนับสนุนเศรษฐกิจ ธุรกิจ และชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้แน่ใจถึงพลังและความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่หลากหลาย ความหมายของการท่องเที่ยวสีเขียว จึงคล้ายคลึงกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco-tourism) ในการสร้างความตระหนักว่าจะเกิดอะไรขึ้น เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางไปถึงที่นั่น ซึ่งไม่ว่าจะเป็นที่ใดต้องให้ความเคารพต่อสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นั้นให้มากที่สุด ไม่เฉพาะแต่พื้นที่ที่มีการอยู่อาศัย แต่รวมถึงสถานที่ต่าง ๆ ที่มีการเดินทางท่องเที่ยวไปถึง ดังนั้นการท่องเที่ยวสีเขียวจึงครอบคลุมสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการที่เสนอให้แก่นักท่องเที่ยว โดยต้องคำนึงถึงว่าการบริการดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือไม่ อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวสีเขียวจึงเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวชุมชนโดยมีคนในชนบทเข้ามามีส่วนร่วมอย่างสมัครใจ โดยมุ่งไปที่การเพิ่มรายได้ของครอบครัว ชนบทและชุมชนที่เป็นเจ้าบ้าน โดยการขายผลิตภัณฑ์เกษตรที่ตนเองปลูก การท่องเที่ยวสีเขียวเป็นการพัฒนาขนาดเล็กที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและมีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้คนในเมือง เห็นคุณค่าของพื้นที่ชนบทและความสำคัญของวัฒนธรรมในพื้นที่ โดยให้คนในเมืองมีโอกาสได้สัมผัสกับชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่างจากความเป็นเมืองนั่นเอง นอกจากนี้ การท่องเที่ยวสีเขียวมีเป้าหมายเพื่ออธิบายรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีบทบาทในฐานะเป็นแรงบวกต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยผ่านการส่งเสริมให้สามารถพึ่งพาตนเองในทางเศรษฐกิจ

ในปัจจุบันแนวคิดการท่องเที่ยวสีเขียวโดยรวมถูกนำมาใช้เพื่อระบุกิจกรรมและการบริการการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม แต่จะมีมุมมองที่แตกต่างกัน คือ มุมมองเชิงพื้นที่และมุมมองในลักษณะที่เป็นกระบวนการ/กลไก/เครื่องมือ นั่นคือ มุมมองแรกเป็นการเน้นพื้นที่ ปลายทางที่เป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เป็นพื้นที่ธรรมชาติแปลกใหม่ สวยงามและไม่ได้ถูกทำลาย และมีการรักษา

สิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ส่วนแนวทางที่สอง การท่องเที่ยวสีเขียวนำมาใช้เพื่อส่งสัญญาณว่าการดำเนินการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นต้องมีการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ต้นทางจนถึงจุดหมายปลายทาง

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participator Action Research : PAR) โดยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในพื้นที่ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา การลงพื้นที่สัมภาษณ์และประชุมเชิงปฏิบัติกับผู้นำชุมชน ที่เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน 4 คน ใน 4 พื้นที่ ๆ ละ 1 คน ผู้ประกอบการ 4 คน ใน 4 พื้นที่ ๆ ละ 1 คน และหน่วยงานภาครัฐที่สนับสนุนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใน 4 อำเภอ อำเภอละ 4 คน ประกอบด้วย พัฒนาการอำเภอ 2 คน เกษตรอำเภอ 2 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เพื่อให้ได้ข้อมูลจริงจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการศึกษาศักยภาพ กำหนดแนวทาง จัดทำเส้นทาง และพัฒนาสื่อการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่พัฒนาพิเศษจังหวัดสงขลา 4 อำเภอ (เทพา สะบ้าย้อย นาทวี และจะนะ) โดยใช้ฐานทรัพยากร เขา ป่า นา เล ใช้สถานที่ทำการเก็บข้อมูลเรื่อง เขา ในชุมชนบ้านบาโหย อำเภอสะบ้าย้อย เรื่อง ป่า ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาน้ำค้าง อำเภอนาทวี เรื่อง นา ในพื้นที่ทางการเกษตรทุ่งนาข้าวชุมชนบ้านป่าชิง อำเภอจะนะ และเรื่อง เล ในพื้นที่ชายฝั่งทะเลชุมชนปากบางเทพา อำเภอเทพา หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาพัฒนาเป็นโปรแกรมตามเส้นทางการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงตามวัตถุประสงค์ และได้ทดลองนำเที่ยวตามเส้นทางที่กำหนดจัดทำเป็นสื่อเพื่อเผยแพร่ต่อไป ซึ่งใช้ระยะเวลาในการทำวิจัย 1 ปี เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2564 ถึง 30 กันยายน 2565

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่พัฒนาพิเศษจังหวัดสงขลา โดยใช้ฐานทรัพยากร เขา ป่า นา เล และชุมชนมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participator Action Research : PAR) ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยแบ่งตามวัตถุประสงค์การดำเนินงานเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่พัฒนาพิเศษจังหวัดสงขลาโดยใช้ฐานทรัพยากร เขา ป่า นา เล โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกในการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว และความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน

- จากการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน โดยใช้ฐานทรัพยากรเขา ป่า นา เล ในประเด็นของพื้นที่เขา ของชุมชนบ้านบาโหย อำเภอสะบ้าย้อย ในด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกในการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว และความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน สรุปได้ว่า พื้นที่ เขา ในชุมชนบ้านบาโหยมีศักยภาพในด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับความเป็นธรรมชาติที่บริสุทธิ์ เข้าถึงสะดวกด้วยรถยนต์ส่วนตัว มีป้ายบอกเส้นทางตลอดสาย มีที่พักสะดวกสบายใกล้ธรรมชาติ มีความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากร แหล่งท่องเที่ยวรู้จักแพร่หลาย แต่ยังไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ที่ต้องการที่พักที่สะดวกสบายได้

- จากการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน โดยใช้ฐานทรัพยากรเขา ป่า นา เล ในประเด็นของพื้นที่ ป่า ของอุทยานแห่งชาติเขาน้ำค้าง อำเภอนาทวี ในด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกในการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว และความเสี่ยงในปัจจุบัน สรุปได้ว่า พื้นที่ ป่า ยังคงความอุดมสมบูรณ์ มีสัตว์ป่าเป็นจำนวนมาก และมีพืชพันธุ์ที่หลากหลาย นักท่องเที่ยวสามารถเดินป่าศึกษาธรรมชาติ เรียนรู้วิถีการดำรงชีวิตอยู่ในป่า ในรูปแบบต่าง ๆ การเดินทางเข้าถึงสะดวก มีถนนลาดยางตลอดสาย มีที่พักสะดวกสบายใกล้ชุมชนธรรมชาติที่เป็นเรือนพักรับรองของอุทยานฯ หรือสามารถกางเต็นท์พักแรมในเส้นทางเดินป่าได้ มีเจ้าหน้าที่ป่าไม้ทุกคนสามารถเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในการศึกษาธรรมชาติตลอดเส้นทาง แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักแพร่หลาย แต่การเข้าพื้นที่การเดินป่าต้องไม่นำรถส่วนตัวเข้าไป กรมอุทยานฯ ให้ใช้รถของกรมอุทยานฯ เท่านั้น

- จากการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน โดยใช้ฐานทรัพยากรเขา ป่า นา เล ในประเด็นของพื้นที่ นา ของชุมชนบ้านป่าชิง อำเภอจะนะ ในด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกในการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว และความเสี่ยงในปัจจุบัน สรุปได้ว่า พื้นที่ นา มีกลุ่มชาวนาสืบทอดการทำนาแบบดั้งเดิมของบรรพบุรุษ มีพิพิธภัณฑ์ข้าวมีชีวิต โดยเป็นแหล่งรวบรวมพันธุ์ข้าวที่เพาะปลูกขึ้นจำนวน 31 ชนิด ตามโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ) การเดินทางเข้าถึงสะดวกแต่ต้องไปศึกษาแบบเข้าไปเย็นกลับเท่านั้น ทั้งนี้ ก็ต้องประสานเจ้าของนาข้าวเพื่อการดูแลและอำนวยความสะดวกก่อนการเดินทางเข้าไปซึ่งสามารถรับนักท่องเที่ยวเป็นฤดูกาลของการทำนาเท่านั้น อันได้แก่ ฤดูกาลดำนา และฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าว แหล่งท่องเที่ยวในท้องทุ่งนาข้าวชุมชนบ้านป่าชิงก็เริ่มรู้จักเป็นที่แพร่หลาย

- จากการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน โดยใช้ฐานทรัพยากรเขา ป่า นา เล ในประเด็นของพื้นที่ เล ของชุมชนบ้านหัวเขื่อนปากน้ำเทพา อำเภอเทพา ในด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกในการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว และความเสี่ยงในปัจจุบัน สรุปได้ว่า พื้นที่ เล ซึ่งเป็นศูนย์เรียนรู้วิถีเล และการจัดการธนาการปู มีคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ มีกิจกรรมที่ได้ให้นักท่องเที่ยวมาปล่อยลูกปลูงสู่ท้องทะเล มีกิจกรรมปลูกป่าโกงกาง และมีกิจกรรมการวางซั้งกอ (บ้านปลา) ในทะเล การเดินทางเข้าถึงสะดวก ถนนทางเข้าเป็นถนนคอนกรีตมีความสะดวกต่อการขับรถเข้าไปเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี มีที่พักสะดวกมากมายในลักษณะของรีสอร์ท บริเวณหน้าหาดทรายชายทะเล มีอาหารทะเลสด ๆ ไว้บริการสำหรับนักท่องเที่ยว มีปราชญ์ชุมชนมาเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในการศึกษาเรื่องระบบนิเวศน์สัตว์น้ำชายฝั่ง ให้ได้เรียนรู้วิถีชาวเล สามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่จะมาทำกิจกรรมได้เป็นจำนวนมาก

ตอนที่ 2 แนวทางในการพัฒนาท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่พัฒนาพิเศษจังหวัดสงขลาอย่างมีส่วนร่วม โดยใช้ฐานทรัพยากร เขา ป่า นา เล

- จากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการกับกลุ่มเป้าหมาย ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการในพื้นที่ และหน่วยงานภาครัฐที่สนับสนุนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ที่จะกำหนดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสม สรุปได้ว่า ต้องกำหนดกิจกรรมและแนวทางในการเดินทางท่องเที่ยวตามเส้นทาง เขา ป่า นา เล เพื่อการศึกษาวิถีชุมชนในแต่ละพื้นที่ จากนั้นจึงทดลองท่องเที่ยวในโปรแกรม “รองผู้ว่าพาเที่ยววิถีชุมชน เขา ป่า นา เล - สงขลาเที่ยวดีวิถีชุมชน” โดยเริ่มเดินทางจากพื้นที่ เขา ในชุมชนบ้านบาโฮย ตำบลบาโฮย อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา เพื่อศึกษาวิถีอาหารพื้นถิ่นของคนชุมชนซึ่งหาทานได้ยาก ตามด้วยการศึกษาเส้นทางการเดินทางป่าดูวิถีธรรมชาติในพื้นที่ ป่า ของ อุทยานแห่งชาติเขาน้ำค้าง อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา ต่อจากนั้นออกเดินทางสู่การเยี่ยมชมวิถีชาวนา ณ แปลงนาข้าวลูกปลาชุมชนบ้านป่าซิง ตำบลป่าซิง อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ที่เป็นแหล่งสร้างความมั่นคงทางอาหารของคนในชุมชน และเส้นทางสุดท้ายเป็นการศึกษาวิถีชาวเล กับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการดูแลทะเลหน้าบ้านให้เป็นแหล่งอาหารสำคัญไปจนชั่วลูกชั่วหลาน

ตอนที่ 3 เส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่พัฒนาพิเศษจังหวัดสงขลา โดยใช้ฐานทรัพยากร เขา ป่า นา เล

- จากการร่วมจัดทำเส้นทาง รูปแบบและกำหนดกิจกรรมพร้อมรายการนำเที่ยว เพื่อการทดลองเปิดเส้นทางท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ ได้แก่ ฐานทรัพยากร เขา ป่า นา เล ในเรื่อง เขา ใช้ชุมชนบ้านบาโฮย อำเภอสะบ้าย้อย เรื่อง ป่า ใช้พื้นที่อุทยานเขาน้ำค้าง อำเภอนาทวี เรื่อง นา ใช้พื้นที่ทางการเกษตรทุ่งนาข้าวชุมชนบ้านป่าซิง อำเภอจะนะ และเรื่อง เล ใช้พื้นที่ชายฝั่งทะเลชุมชนปากบางเทพา อำเภอเทพา สรุปผลวิจัยได้ดังนี้

1 เส้นทางเขา : อำเภอสะบ้าย้อย
กิจกรรมล่องแก่งคลองคันทน์มาโฮย

ผลิตภัณฑ์ : หลามข้าว

Sku Travel

หลามข้าว

ข้าวหลามในที่นี้หมายถึงการหุงข้าวด้วยกระบอกไม้ไผ่ตามสมัยโบราณ หากเป็นข้าวหอมมะลิได้ยิ่งดี โดยนำข้าวชามานำมาห่อด้วยใบเร็ก (ภาษาพื้นบ้าน) ที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ ห่อไม่ใหญ่มาก(เป็นข้าวสุกจะได้ 1 จาน) แล้วรอบใส่กระบอกไม้ไผ่ และใส่น้ำตามจนเต็มกระบอก แล้วนำไปหุง สัก 40 นาที น้ำเดือด น้ำจะเป็นสีเหลืองเขียว (จากสีของใบเร็ก) ยกกระบอกเทน้ำทิ้งไว้สักครู่ เป็นอันเรียบร้อย หลังจากก็ข้าวในกระบอกไม้ไผ่สุกข้าวจะแน่นเต็มกระบอก วิธีนำออกมาต้องผ่าสากันเฉียง (ไม้ไผ่ที่ผ่าแล้วจะเป็นพินให้กับการหุงข้าวครั้งต่อไป) ยกออกมาแล้วใส่ใบเร็กออก จะพบกับข้าวสวยร้อน ๆ ที่หอมกรุ่นด้วยกลิ่นของใบเร็กและข้าวสวย กาบกับน้ำพริก ผัสดกตามธรรมชาติ ต้มกะทิหน่อไม้ บนโต๊ะกลางสายน้ำที่ไหลจากคลองคันทน์มาโฮย@ริมคลองมาโฮย

รูปที่ 2 เส้นทาง เขา อำเภอสะบ้าย้อย กิจกรรมล่องแก่งคลองคันทน์มาโฮย

2 เส้นทางป่า: อำเภอ นาทวี
กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติเดินป่า
๑ อุทยานแห่งชาติเขาน้ำค้าง

ผลิตภัณฑ์ :
สบรย์แอลกอฮอล์สมุนไพรตะไคร้หอม

วิทยาลัยชุมชนผู้ปลูกประภายกลุ่มวิสาหกิจแปรรูปผลิตภัณฑ์ทำรักเข้าน้ำค้าง
เน้นสิ่งที่เป็นชุมชนนำมาเพื่อใช้ในชุมชนรวมทั้งจัดจำหน่ายสร้างรายได้-สร้างอาชีพ
ส่วนประกอบ

- 1.แอลกอฮอล์สกัดตะไคร้หอม ๘.๕ มิลลิลิตร
- 2.น้ำกลั่น ๖.๕ มิลลิลิตร
- 3.กลีเซอริน ๑๐ มิลลิลิตร
- 4.น้ำนํ้าปนเปอโรนีนต์ ๑ มิลลิลิตร

***คืนน้ำกลั่นเพื่อปรับความเข้มข้นของแอลกอฮอล์ให้เป็น ๘๖% ซึ่งอาจจะต้องตั้งขึ้นตอนการนำโดยคำนวณ
จากสูตร C1V1 = C2V2, C1=ความเข้มข้นเริ่มต้น V1=ปริมาตรเริ่มต้น C2=ความเข้มข้นที่ต้องการ V2=ปริมาตรที่ต้องการ
ขั้นตอนการผลิต

- 1.กรองแอลกอฮอล์สกัดตะไคร้หอมด้วยกระชอนและผ้าขาวบาง
- 2.เติมน้ำกลั่นเพื่อปรับความเข้มข้นของสารสกัด
- 3.ตวงกลีเซอรินและน้ำนํ้าปนเปอโรนีนต์
- 4.ผสมทั้งหมดให้เข้ากัน
- 5.บรรจุใส่ขวด > ปิดฝา

ข้อบ่งใช้:

ใช้ฉีดพ่นมือ / บริเวณผิวหนังเพื่อป้องกันแมลงและป้องกันเชื้อโรค

Shu Travel

รูปที่ 3 เส้นทาง ป่า อำเภอ นาทวี กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ

3 เส้นทางนา: อำเภอจะนะ
กิจกรรมเรียนรู้พันธุ์ข้าวพื้นถิ่นภาคใต้
พิพิธภัณฑ์ข้าวพื้นถิ่น "จะนะแบ่งสุข"

ผลิตภัณฑ์ :
สบู่ข้าวลูกปลาผสมชันโรง

กลุ่มจะนะแบ่งสุขมีความสนใจที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวลูกปลายกระดับเป็นตราของพื้นที่ซึ่งทำควบคู่กับ
หน้าและผิวกายวิทยาลัยชุมชนสงขลาได้ให้ทำสารสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้และการผลิตสบู่จากข้าวลูกปลา

- ส่วนประกอบของสบู่ข้าวลูกปลา
- 1.กรีซอธรีน ๑.5%
 - 2.ผงปลายข้าวลูกปลา 2%
 - 3.หัวน้ำหอม 0.5%
 - 4.น้ำมันมะพร้าว 2%
 - 5.ผงขี้เถ้า 1%
 - 6.น้ำผึ้งชันโรง 1%

ขั้นตอนการทำสบู่ข้าวลูกปลา

- 1) หั่นกรีซอธรีนเป็นชิ้นเล็กๆ ซึ่งใช้ได้น้ำหนัก ๑.5 กรัม
- 2) นำกรีซอธรีนที่หั่นเป็นชิ้นเล็กๆ ใส่ถุงสำหรับทำละลาย นำไปต้มในน้ำร้อนอุณหภูมิ 80-๑๐๐
- 3) ชั่งผงปลายข้าวลูกปลา 2 กรัม ผสมลงในน้ำมันมะพร้าว 2 กรัม คนให้ถึง 20 องศาผสมเข้ากันดี
- 4) ชั่งผงขี้เถ้า 1 กรัม หัวน้ำหอม 0.5 กรัม ต้มลงในผงปลายข้าวลูกปลาและน้ำมันมะพร้าวที่ผสมเข้ากันดีแล้ว
- 5) เมื่อกรีซอธรีนละลายเป็นของเหลว ต้มผงปลายข้าวลูกปลาที่ผสมกับน้ำมันมะพร้าว ผงขี้เถ้า และหัวน้ำหอมคนทุกอย่างให้เข้ากันเป็นเนื้อเดียว แล้วกรองจากตะก
- 6) ต้องคนกรีซอธรีนหลังไปในทางเดียวกันเพื่อนำความร้อนออกประมาณ 10 นาที
- 7) ใช้เวลาพอจัดที่เน่าพิมพ์
- 8) ทำกรีซอธรีนเหลวเงินเน่าพิมพ์
- 9) รอให้กรีซอธรีนคลายร้อนและจับตัวเป็นก้อนประมาณ 10 นาที
- 10) เทก่อนใส่รู้ออกจากพิมพ์
- 11) ซิลิโคนเพื่อลดการสัมผัสกับอากาศและจะทำให้มันสบู่ได้มันขึ้น

Skiv Travel

รูปที่ 4 เส้นทาง นา อำเภอจะนะ กิจกรรมเรียนรู้พันธุ์ข้าวพื้นถิ่นภาคใต้ พิพิธภัณฑ์ข้าวพื้นถิ่น จะนะแบ่งสุข

4. เส้นทางเล: อำเภอเทพา
กิจกรรมเรียนรู้วิถีประมงธนาคารปูหัวเขื่อน

ผลิตภัณฑ์ :
ก้างปลาหลังเขียวอบกรอบ

ส่วนประกอบของก้างปลาหลังเขียวอบกรอบ

- 1. ก้างปลาหลังเขียว 90%
- 2. น้ำปลาร้าแท้ 5%
- 3. น้ำตาลทราย 3%
- 4. งามขาวคั่ว 2%

ขั้นตอนการทำก้างปลาอบกรอบ

- 1) นำก้างปลาหมักด้วยน้ำปลาร้าแท้ น้ำตาลทราย และงามขาวเป็นเวลา 2 ชั่วโมงในตู้เย็น
- 2) นำก้างปลาวางเรียงบนตะแกรงสำหรับอบอุณหภูมิ 100°C ไขมันล่างพัฒนาเป็นเวลา 40 นาที
- 3) นำก้างปลาออกมาพักเพื่อคืนรสชาติ และนำไปอบต่ออุณหภูมิ 200°C ไขมันล่างพัฒนาเป็นเวลา 10 นาทีพักให้เย็นสนิท
- 4) นำก้างปลาที่อบเสร็จมาใส่บรรจุภัณฑ์ที่เตรียมไว้

Shoo Travel

รูปที่ 5 เส้นทาง เล อำเภอเทพา กิจกรรมเรียนรู้วิถีประมงและการอนุรักษ์ ฦ ธนาคารปูหัวเขื่อน

สรุปและอภิปรายผล

จากการดำเนินการวิจัยเพื่อศึกษาศักยภาพ กำหนดแนวทางจัดทำเส้นทาง และพัฒนาสื่อการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่พัฒนาพิเศษจังหวัดสงขลา 4 อำเภอ (เทพา สะบ้าย้อย นาทวี และจะนะ) โดยใช้ฐานทรัพยากรเขา ป่า นา เล ใช้สถานที่ทำการเก็บข้อมูลเรื่อง เขา ในชุมชนบ้านบาโหย อำเภอสะบ้าย้อย เรื่อง ป่า ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาน้ำค้าง อำเภอนาทวี เรื่อง นา ในพื้นที่ทางการเกษตรทุ่งนาข้าวชุมชนบ้านป่าชิง อำเภอจะนะ และเรื่อง เล ในพื้นที่ชายฝั่งทะเลชุมชนปากบางเทพา อำเภอเทพา ซึ่งเป็นการกำหนดวิธีการที่ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อเชื่อมโยงพื้นที่การท่องเที่ยวให้เป็นเส้นทางเดียวกัน มีวิธีการนำเสนอ วิถีชีวิตของชุมชนผ่านศักยภาพของภูมิปัญญาในแต่ละพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชมได้สัมผัส เพื่อให้เกิดความประทับใจในวิถีชุมชน ซึ่งวิธีการนำเสนอแบบนี้เป็นการสร้างคุณค่าให้กับชุมชน ทำให้ชุมชนหวงแหนและภาคภูมิใจในบ้านเกิดของตนเอง นอกจากนี้ได้นำเสนอกิจกรรมบนเส้นทางท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ ดังนี้

ในพื้นที่เขา นักท่องเที่ยวจะมีกิจกรรมการล่องแก่งในลุ่มน้ำคลองบาโหย ร่วมทำอาหารรับประทานตามวิถีชุมชนในชนบท ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจในสิ่งที่ไม่เคยได้ทำมาก่อน **ในพื้นที่ป่า** ก็มีกิจกรรมของการเดินป่าเพื่อชมธรรมชาติที่เป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ทำให้เกิดความตื่นตาตื่นใจต่อสรรพสิ่งที่นักท่องเที่ยวได้พบเจอ **ในพื้นที่นา** นักท่องเที่ยวก็จะสัมผัสกับภาพทุ่งนาอันเขียวขจี มีกิจกรรมการเกี่ยวข้าวด้วยแกระ ซึ่งเป็นเครื่องมือเก็บข้าวแบบโบราณได้ลิ้มรสอาหารขนมพื้นบ้านเช่น ทองม้วนสด ขนมจีนข้าวลูกปลา และได้ร่วมทำกิจกรรมการทำสบู่น้ำนมข้าวจากข้าวลูกปลาอีกด้วย **ส่วนในพื้นที่เล** นักท่องเที่ยวก็จะได้พบกับกิจกรรมการปล่อยปู ที่เกิดจากการนำปูไข่นอกกระดองมาอนุบาลจนมีขนาดที่เหมาะสมแล้วนำไปปล่อยในทะเลเพื่อการเพิ่มปริมาณปูให้มีมากขึ้น ร่วมกิจกรรมการทำบ้านปลาเพื่อการดูแลสัตว์น้ำวัยอ่อนในท้องทะเลให้มีชีวิตอยู่จนเติบโตเป็นอาหารของมนุษย์ต่อไป ซึ่งศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่ค้นพบทั้งหมดเป็นวิถีที่เป็นชีวิตประจำวันในการทำมาหากินของชุมชนอยู่แล้วซึ่งสามารถนำมากำหนดเป็นเส้นทางท่องเที่ยวให้กับคนที่ชอบที่สนใจมาเยือนเพื่อชื่นชมและสัมผัสกับวิถีชุมชนทำให้ชุมชนคงเก็บรักษาความเป็นชุมชนไว้ได้อย่างยั่งยืนต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ บุญยสฤกษ์ อเนกสุข (2559) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของท้องถิ่นผ่านการท่องเที่ยว เพราะการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นกับการจัดการท่องเที่ยวมักให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Identity) ของชุมชนเพื่อนำเสนอในรูปแบบการท่องเที่ยวตลอดจนการสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ของชุมชนในการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง การท่องเที่ยวที่เป็นทางเลือกใหม่ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ตอบแทนเจ้าของบ้านหรือเจ้าของพื้นที่ ให้เขาสามารถยกระดับความเป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้น ทั้งยังต้องสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อผู้มาเยือน เพื่อให้เกิดความเข้าใจและแนวปฏิบัติที่ตรงกัน ซึ่งผู้วิจัยได้ร่วมกับชุมชนในการพัฒนาที่ดีขึ้น และมีความพร้อมในการจัดการการท่องเที่ยวที่ใช้วิถีของชุมชนของตนเองเป็นฐานในการแสดงอัตลักษณ์ที่โดดเด่นสามารถทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกรักและหวงแหนแผ่นดินที่เป็นความดั้งเดิมให้คงอยู่ต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุณิสสา ศิริพรจุฑากุล (2559) ที่พบว่า แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมีศักยภาพที่เป็นจุดแข็งที่สำคัญอยู่ 5 อันดับ

คือ เรื่องของความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ ความสวยงามและความโดดเด่น ความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมมีความเหมาะสมกับพื้นที่ และความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงและความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว ชุมชนต้องมีวิธีการที่แสดงถึงการร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ต้องสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมเพื่อสร้างจุดเด่นที่น่าสนใจและดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ สุกาวดี ทวีบุรุษ (2561) ยังได้พบว่า จุดแข็งของเส้นทางท่องเที่ยวจะต้องเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสะดวกในการเข้าถึงมีเจ้าหน้าที่ดูแลรับผิดชอบ มีการจัดการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวหลักที่สามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวรองได้เป็นอย่างดี เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ มีความสมบูรณ์ของธรรมชาติและทรัพยากรการท่องเที่ยว และต้องมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นวิถีชีวิตและวิถีของชุมชนในเส้นทางท่องเที่ยวแต่ละเส้นทางด้วยก็จะทำให้การท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากยิ่งขึ้น

สิ่งสำคัญผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกพื้นที่ร่วมแรงร่วมใจการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อรองรับการมาเยือนของผู้สนใจและนักท่องเที่ยวทั่วไป โดยพยายามประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ เท่าที่จะสามารถทำได้ ร่วมกันดูแลรักษาพื้นที่ท่องเที่ยวให้พร้อมรับนักท่องเที่ยวอยู่เสมอ และทุกพื้นที่ได้พยายามรวมกลุ่มกันเพื่อสรรสร้างสินค้าและผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่นเพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งจะช่วยสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนอีกทางหนึ่งด้วย ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ เขา ป่า นา เล จะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจในการร่วมกันดูแล อนุรักษ์ และพัฒนาขีดความสามารถของพื้นที่อย่างเหมาะสมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่จะมีขึ้นต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวิถีชีวิตของชุมชน จะต้องกำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจน มีผู้นำที่จะทำหน้าที่สำคัญในการประสานให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างส่วนราชการ ผู้นำท้องถิ่นเพื่อการร่วมมือกันในการพัฒนาที่จะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน
2. ในการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาต้องเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นให้มากที่สุด คนในชุมชนต้องมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ไม่เกิดผลกระทบต่อประเพณี วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่อาจจะเกิดจากการท่องเที่ยวด้วย
3. จะต้องมีการพัฒนาผู้นำให้มีความรู้ความเข้าใจในเชิงลึกของแต่ละแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้สามารถเตรียมการในการรองรับนักท่องเที่ยวที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต
4. ควรมีการบูรณาการความร่วมมือตั้งแต่เริ่มการดำเนินกิจกรรมทุกกิจกรรม เพื่อให้เห็นบทบาทของหน่วยงานแต่ละหน่วยงานในการสนับสนุนหรือพัฒนาศักยภาพของชุมชน ในการรองรับนักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
5. ควรจัดทำแผนการพัฒนาที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่ ให้มีความครอบคลุมในการพัฒนาทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เพื่อความยั่งยืนของการจัดการเชิงพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพที่ชัดเจน

เอกสารอ้างอิง

- กวรรณ สัจกร และคณะ. (2559). โครงการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการเพื่อส่งเสริมธุรกิจท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับชุมชน กรณีศึกษาพื้นที่ลุ่มช้าง (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวและกีฬา ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2560-2564). สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2565 จาก http://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาการท่องเที่ยว ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564). กรุงเทพฯ : สำนักงานกิจการโรมมพ์องค์การสงเคราะห์ผ่านศึก.
- บุญยสฤษฏ์ อเนกสุข. (2559). ยล เยี่ยม เยือน หย้า : แนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 3). พิษณุโลก : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2542). รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการ เพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัย วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564. สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2565 จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=6420&filename=develop_issue
- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สินีนานฎ พูลเกื้อ. (2563). ศักยภาพการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสู่การเป็นเมืองเป้าหมายทางการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน. สงขลา : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.
- สุณิสสา ศิริพรจุฑากุล. (2559). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนหมู่บ้านควนโอ ตำบลอ่าวลึกน้อย อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สุภาวดี ทวีบุรุษ. (2561). ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อุทยานธรณี จังหวัดสตูล (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.